

УДК 687.12.016:746.4.012/.0135](045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-1-14>

Вікторія БУДЯК,
orcid.org/0000-0002-4537-8766
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри дизайну тканин і одягу
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) toris87@ukr.net

Марина ВАСИЛЬЄВА,
orcid.org/0000-0002-0470-5687
старший викладач кафедри дизайну тканин і одягу
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) designmarina77@gmail.com

Тетяна МАЛІК,
orcid.org/0000-0002-7678-955X
старший викладач кафедри дизайну тканин і одягу
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) mata.82@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЯ КОМПЛЕКСНОГО ПРОЄКТУВАННЯ АНСАМБЛЮ КОСТЮМА

Розглядаючи методологію як поняття, в цілому, яке означає вчення про структури, логічну організацію, методи та засоби діяльності (у тому числі дизайнерської), автори статті наголошують, що метод проектування, яким користується дизайнер-практик на загал визначається як творчий метод. Такий метод полягає у комплексному підході до вирішення питань проектування, які охоплюють спектр завдань від створення образу ідеї до її реалізації в матеріалі та готовому проектному образі. Оскільки комплексний метод функціонального, конструктивного та художнього проектування є універсальним, він поєднує науку (теоретично-методологічні аспекти) і практику, дозволяє органічно поєднати всі види діяльності, що впливають на отримання кінцевого продукту – дизайнерського проекту, об'єкта проектування. Автори показують, що принцип комплексного проектування розглядається у двох аспектах. Перший, як теоретична основа творчого методу дизайнера, що передбачає одночасну розробку художньо-виразної форми дизайн-продукту, гармонійної образної єдності у загальному задумі композиції, знань аспектів моди, процесів її утворення, конструктивних, функціональних, економічних та естетичних питань у їх тісному взаємозв'язку. Друге, як практична основа, що вирішує проблему поєднання дизайнерського проектування з науково-технічним комплексом знань. Показано, що, для досягнення естетичної якості сучасного одягу, необхідним є визначення методології комплексного процесу художнього проектування сучасного костюму на основі художньої системи ансамблю.

У статті проаналізовано та виявлено основні методи комплексного підходу до дизайн-проектування ансамблю жіночого костюму; охарактеризовано художню систему одягу – костюм, ансамбль; розглянуто розвиток костюму в художній системі ансамбль; визначено характерні риси, основні принципи та правила художнього проектування ансамблю костюму; встановлено, чим обумовлена взаємодія елементів в ансамблі; виявлено характеристику композиційних засобів об'єднання виробів у ансамбль, що є основою для проектування авторського ансамблю жіночого костюму.

Ключові слова: дизайн одягу, методологія проектування, структура костюма, художній образ, ансамбль.

Viktoriia BUDIAK,
orcid.org/0000-0002-4537-8766
Candidate of Art History,
Senior Lecturer at the Department of Fabric and Clothing Design
Kharkiv State Academy of Design and Arts
(Kharkiv, Ukraine) toris87@ukr.net

Maryna VASYLIEVA,
orcid.org/0000-0002-0470-5687
Senior Lecturer at the Department of Fabric and Clothing Design
Kharkiv State Academy of Design and Arts
(Kharkiv, Ukraine) designmarina77@gmail.com

Tetiana MALIK,

orcid.org/0000-0002-7678-955X

*Senior Lecturer at the Department of Fabric and Clothing Design
Kharkiv State Academy of Design and Arts
(Kharkiv, Ukraine) mata.82@ukr.net*

METHODOLOGY OF COMPLEX COSTUME ENSEMBLE DESIGN

Considering methodology as a concept in general, which means the doctrine of structures, logical organization, methods and means of activity (including design), the authors of the article emphasize that the design method used by a design practitioner is generally defined as a creative method. This method consists in an integrated approach to solving design issues that cover a range of tasks from creating an image of an idea to its implementation in material and a finished design image. Since the integrated method of functional, constructive, and artistic design is universal, it combines science (theoretical and methodological aspects) and practice and allows you to organically combine all the activities that affect the final product – a design project, a design object. The authors show that the principle of integrated design is considered in two aspects. The first is the theoretical basis of the designer's creative method, which involves the simultaneous development of an artistically expressive form of a design product, harmonious figurative unity in the overall composition, knowledge of fashion aspects, processes of its formation, constructive, functional, economic, and aesthetic issues in their close relationship. Secondly, as a practical basis that solves the problem of combining design projection with a scientific and technical body of knowledge. It is shown that to achieve the aesthetic quality of modern clothing, it is necessary to determine the methodology of a comprehensive process of artistic design of modern costume based on the artistic system of ensemble.

The article analyses and identifies the main methods of an integrated approach to the design of a women's costume ensemble; characterizes the artistic system of clothing – costume, ensemble; considers the development of costume in the artistic system of the ensemble; identifies the characteristics, basic principles and rules of artistic design of the costume ensemble; establishes what causes the interaction of elements in the ensemble; reveals the characteristics of compositional means of combining products into an ensemble, which is the basis for designing an author's ensemble of women's costume.

Key words: *fashion design, design methodology, costume structure, artistic image, ensemble.*

Постановка проблеми. Одяг характеризується подвійністю функціонального змісту. Будь-яка форма може бути розглянута з позиції як утилітарно-конструктивної, так і художньо-стилістичної. Принцип комплексного проектування розглядається у двох аспектах: як теоретична основа творчого методу дизайнера, та і практична основа проектування, що вирішує проблему поєднання художнього проектування з науково-технічним комплексом знань. Тобто, комплексний метод функціонального, конструктивного і художнього проектування – це універсальний метод, що об'єднує науку та практику. Він дозволяє органічно поєднувати всі види діяльності, що впливають на отримання кінцевого продукту. Застосований в науці метод структурного аналізу дозволяє розглядати будь-який об'єкт як систему, що має сукупність загальних властивостей, виражених у структурі, що характеризує цю систему. Підхід до об'єкта дизайну, як до системи, що дозволяє оцінити механізм взаємодії компонентів у конкретній системі, значення окремих вимог, що зумовлюють рішення у зв'язку з розумінням цілого, та гарантує різнобічність та повноту розгляду об'єкта у взаємодії з навколишнім середовищем.

Комплексний метод передбачає проведення структурного аналізу системи на кожному етапі

її розробки. Дизайнер, працюючи над проектом, аналізує найважливіші фактори, розглядає їх у відносинах, якими вони пов'язані між собою, синтезує їх та підпорядковує головній ідеї. Кінцевою метою процесу є створення цілісної композиції об'єкта, що проектується. Якісна визначеність проекту, його композиція розкривається у цій формі організації змісту, у співвідношенні об'єкта і довкілля, у загальних закономірностях побудови об'єкта, які виражають взаємозв'язки та єдність всіх формотворчих чинників. Відповідно це дає змогу визначити методи і особливості комплексного підходу до проектування ансамблю костюма на основі аналізу, інтерпретування та самостійного бачення ознак джерела творчості, яке може проявлятися в силуеті, у побудові ритмічного ряду, геометричному вигляді, фактурному та колористичному вирішенні. Розгляд цього питання спонукає до поглибленого аналізу етапів проектування ансамблю, запропонувати найефективніші методи художнього проектування та особливості при розробці ансамблю на основі джерела творчості (рис. 1–2).

Аналіз досліджень. Аналіз наукових джерел демонструє, що дослідники неодноразово піднімали питання стосовно можливостей сучасного дизайну як методології, тобто шляху організа-

ції продуктивної людської діяльності в нових умовах проектно-технологічного типу культури. Досліджуючи зв'язок терміну «проекування» Сергеева Н.В. співвідносить його з найближчими за змістом синонімами, зокрема, «планування», «задум», «конструювання», «дизайн», науковець стверджує, що безпосередньою умовою здійснення процесу проектування людиною є застосування нею специфіки проектного мислення. А також, що з початком ХХІ століття таке мислення все частіше наділяють значенням нового культурного феномена, нового типу свідомості, знань та діяльності, спрямованих на конструювання ідеального майбутнього (Сергеева, 2020: 35–41). В результаті бачимо, що формування проектно-культури наділялося великим методологічним значенням. І лише за допомогою широкого залучення проектного мислення як технології, способу, методу, міг здійснитися цей шлях формування і головна ідея проектно-культури, яка полягає в реалізації співучасті у бутті як права на його проектування. Останніми роками зацікавленість дизайн-методами зростає, передусім через розвиток комп'ютерних технологій та віртуальних систем і середовищ. Це зумовило перегляд традиційних дизайн-методів та можливостей їх удосконалення з урахуванням сучасного рівня розвитку науки і техніки, створення нових алгоритмів і підходів при вирішенні винахідницьких завдань (Головчанська, 2021; Чупріна, 2011).

У своїй публікації «Основи проектування та виробництва одягу» науковці Колосніченко М.В. та Процик К.Л. визначають поняття костюму як певну образно-художню систему частин одягу та взуття, що характеризує індивідуальність людини або суспільну групу людей (Колосніченко та ін., 2011). Загалом, до поняття «костюм» відносять: одяг, взуття, зачіску, головний убір, рукавички, прикраси, грим. Водночас, костюм можна розглядати тільки у зв'язку з певним образом людини, манерою носіння, пластикою та характерними жестами, що вирізняє це поняття від поняття одягу, тобто костюм несе у собі психологічну та образну характеристику. У зарубіжній літературі популярними є два основних напрями: вивчення костюма як елемента моди (Leventon et al., 2005; Leach, Fox et al., 2014) та вивчення стильових напрямів проектування костюма в контексті розвитку сучасного мистецтва, визначення взаємовпливів моди в одязі, предметному світі та концептуальній творчості. (Quinn et al., 2003; Troy et al., 2003).

Враховуючи все вище згадане, мета статті полягає в тому, щоб охарактеризувати специфіку та розкрити сутність методології впровадження

комплексного проектування ансамблю костюму. На основі аналізу існуючих методологій проектування виокремити основні компоненти та визначити особливості їх взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз художньої системи ансамбль, показав, що його проблематика актуальна у сучасному моделюванні. Під ансамблем слід розуміти систему елементів – сукупність складаючих костюм предметів одягу і доповнень, підібраних за єдиним художньо-композиційним задумом, тобто продумана система елементів, пов'язаних між собою єдністю стилю, матеріалу, призначенням, яка представляє собою в цілому костюм для певної людини, для конкретного використання, для вираження художнього образу (Чупріна, 2008). Властивість і ознака наявності системи це – тісний зв'язок частин у єдине ціле. Її визначають як: цілісність, тобто присутність початку, розвитку та закінчення; єдність частин за стилем, творчим почерком автора, колірною гамою, базовою формою, структурними характеристиками, конструктивною єдністю та єдністю фактури; необхідність розвитку системи від статичності до динаміки та логічності цього розвитку. Ансамбль обумовлює взаємну узгодженість, органічний взаємозв'язок, гармонійне поєднання частин костюма за силуетом, пропорціями, кольором, оздобленням. Художня система ансамбль у широкому сенсі визначає зв'язок костюма з людиною, її образом мислення, світоглядом, видом діяльності, з середовищем, архітектурою, інтер'єром тощо. Вона підкоряється всім вимогам узгодженості частин і цілого, вимогам гармонії.

В професійному сенсі це система елементів костюма, підібраних за єдиним художньо-композиційним задумом з підпорядкуванням частин. Продуманий зв'язок одягу і доповнень, що становить в цілому костюм для певної людини, для конкретного використання, для вираження художнього образу. На відміну від комплекту, він має структуру замкнутої – жорсткої, обов'язкової складової, що диктує чіткі зв'язки між елементами, відповідно всі вони вживаються одночасно. Усі частини ансамблю не тільки взаємопов'язані між собою, а й підпорядковані одна одній. Це його характерна особливість. Таким чином, ансамбль є найбільш складною, чітко продуманою системою організації частин костюма, де кожен елемент підпорядковується єдиному художньо-композиційному задуму, і зміна його складових порушує весь лад, змінює всю художню образність. Він найбільш повно і яскраво виражає художній задум автора, є композицією з найбільш образною,

Рис. 1. Ескізна розробка костюму за джерелом творчості сучасної архітектурної будівлі. Виконала ст. 2к., ДО(в), ХДАДМ Овсяннікова К. Викладач Васильєва М.І.

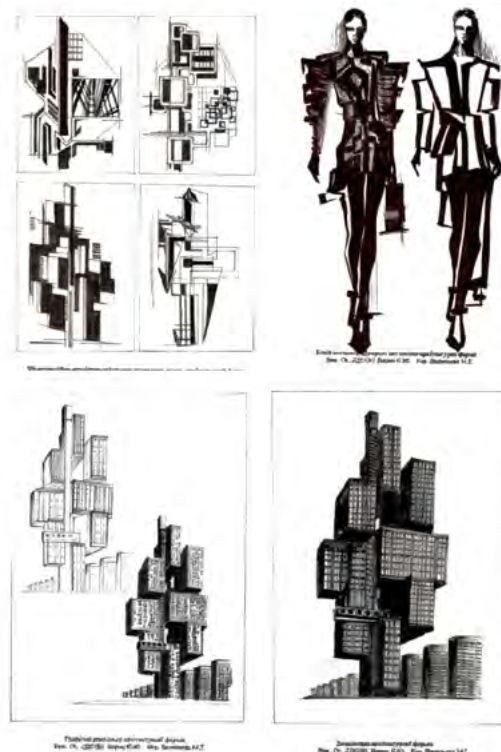

Рис. 2. Ескізна розробка костюму за джерелом творчості сучасної архітектурної будівлі. Виконала ст. 2к., ДО(в), ХДАДМ Варич Є. Викладач Васильєва М.І.

Рис. 3. Ескізний проєкт жіночої колекції «Міфічна Україна» виконала ст. 2 курсу ДО(в), ХДАДМ Кравець В., керівник Васильєва М.І. 2023 р.

емоційною формою. Дизайнер починає роботу над ансамблем з визначення його головної частини, яка продиктована образом та призначенням костюма. Супідпорядкування елементів ансамблю та виділення композиційного центру ґрунтуються на законах композиції костюма.

Визначено, що відмінними ознаками композиційної будови художньої системи ансамблю слід

вважати: визначеність – конкретність призначення всіх складових частин (людина, її діяльність, навколишнє оточення), загально-художнє та стильове рішення (напрямок моди), закінчене композиційне рішення кожної частини ансамблю, узгодження, підпорядкованість, виділення та замкнутість головної частини ансамблю, єдність просторової форми.

Відповідно, під час проектування костюма в системі ансамбль використовують три основні принципи: принцип пластичної сполученості; принцип ритмічної сполученості; принцип контрасту, нюансу, подоби.

- Принцип пластичної сполученості ґрунтується на побудові пластичного розвитку форми костюма. Пластичний зв'язок елементів ансамблю передбачає «перетікання» однієї форми елемента ансамблю у пов'язану з нею іншу форму наступної частини ансамблю. Лінії, що визначають пластику предметів одягу в ансамблі, визначають характер контурів та конфігурацій ліній інших складових елементів ансамблю і навпаки.

- Принцип ритмічної сполученості заснований на ритмічній організації руху кількох елементів форми ансамблю. Велику роль узгодженості ритмів в ансамблі відіграють симетрія та асиметрія елементів форми костюма.

- Принцип контрасту, нюансу, подоби пов'язує елементи форми ансамблю залежно від обраного засобу композиції костюма. Подоба диктує повторення одного елемента костюма в побудові всіх частин форми ансамблю. Контраст протиставляє елементи костюмної форми. Нюанс є перехідною ланкою від розмаїття до подоби.

Художній образ в композиції костюму – це гармонійне поєднання образу людини і костюму в визначеному середовищі, його яскрава образність досягається усім комплексом засобів складання ансамблю: одягом, взуттям, головним убором, доповненнями, макіяжем, зачіскою, прикрасами (Лагода, 2007). Костюм – це система символів і знаків різного ступеня інформативності, які викликають образні асоціації, саме тому, систему ансамбль найбільш характерно виражає історична епоха, даються характеристики зв'язку костюма людини з архітектурою, інтер'єром і довкіллям. Особливого значення надається руху, пластичності фігури та жесту.

Протягом усієї своєї історії ансамбль костюму постійно змінював свою систему знакових співвідношень, колірних і фактурних гармоній, геометричних форм і силуетних ліній, але зберігав багаточастність та багат шаровість. Для кожного історичного періоду була відповідна канонізація самої системи та композиційного принципу ансамблю. Принципи, що поєднують елементи в ансамбль, були різні: утилітарно-функціональні, естетичні, соціальні, обрядові та ін. (Єременко, 2009). В залежності від цього змінювалася його система елементів і знаків. Соціальна значимість функцій костюму визначала обов'язковість системи ансамблю. Крім того, вона залежала

від соціальної значущості функцій костюма. Усі зміни функціональної основи одягу в ансамблі стосувалися інших частин костюма: взуття, головного убору, аксесуарів та доповнення. Тому основним критерієм створення образу тут є новизна та виразність. Яскрава образність досягається не тільки композицією самого костюма, але усім комплексом засобів складання ансамблю: одягом, взуттям, головним убором, доповненнями, макіяжем, зачіскою, прикрасами. Презентуючи свої ідеї, дизайнери не обмежуються створенням одиничних ансамблів, а представляють їх серію, розроблених за задуманим сценарієм, де кожен ансамбль наділяється власним образно-смысловим змістом. Така серія ансамблів, що представляє собою систему образів, взаємопов'язаних і взаємообумовлених, становить колекцію (рис. 3–5).

Висновки. Встановлено, що наукові джерела висвітлюють методологію ансамблю костюма як шлях організації продуктивної людської діяльності в умовах проектно-технологічного типу культури, що складається з сукупності засобів, прийомів, принципів і підходів, які використовуються в різних видах проектно-діяльності. Метод проектування, яким користується дизайнер, у цілому визначають як творчий метод, який полягає у творчому комплексному підході до рішення питань проектування ансамблю. Ці питання охоплюють спектр завдань від створення образу-ідеї до вирішення комплексу суміжних задач і реалізації проекту в матеріалі. Розглянуто та проаналізовано аспекти комплексного підходу, як універсального методу, що вирішує проблеми органічного поєднання функціонального, конструктивного і художнього проектування, тобто науку і практику. Поняття «дизайн-мислення», яке сьогодні набуло найширшого застосування відносно сфер управління та бізнесу.

Охарактеризовано сутність методології впровадження комплексного проектування ансамблю. Запропонована узагальнена ефективна методика художнього проектування, що об'єднує на єдиній методичній платформі вимоги та переваги вищезначених методів пошуку нових дизайнерських рішень ансамблю. Визначено систему ансамбль, як певну образно-художню систему частин одягу та взуття, що характеризує індивідуальність людини, систему елементів – сукупність складових ансамбль предметів одягу і доповнень, підібраних за єдиним художньо-композиційним задумом. Як дизайн-продукт індустрії моди, який вимагає дотримання цілісності розробки серії складних комплексних форм.

Рис. 4. Ескізний проєкт жіночої колекції «Краса як зброя» виконала ст. 2 курсу ДО(в), ХДАДМ Панаріна А., керівник Васильєва М.І. 2022 р.

Рис. 5. Ескізний проєкт жіночої колекції «Вільна та незламна» виконала ст. 2 курсу ДО(в), ХДАДМ Панаріна А., керівник Васильєва М.І., 2022 р.

Показано, що система ансамбль є гармонійним поєднанням образу людини і костюму в визначеному середовищі, його яскрава образність досягається усім комплексом засобів складання

ансамблю: одягом, взуттям, головним убором, доповненнями, макіяжем, зачіскою, прикрасами. Та являє собою систему образів, взаємопов'язаних і взаємообумовлених, який становить колекцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головчанська Є.О. Дизайн жіночого одягу промислового виробництва: композиційні засоби та методи формотворення : дис. ... канд. мист: 17.00.07 / КНУТД, Київ, 2021. 462 с.
2. Єременко І.І. Особливості формування художнього образу в сучасному дизайні костюма. *Вісник ХДАДМ*. 2009. № 5. С. 69–76.
3. Лагода О.М. Художньо-образні особливості костюма в дизайні одягу кінця XX – початку XXI століття : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.07 / Харківська держ. академія дизайну і мистецтв. Харків, 2007. 275 с.
4. Колосніченко М.В., Процик К.Л. Мода і одяг. Основи проектування та виробництва одягу : навч. посіб. Київ: КНУТД, 2011. 238 с.
5. Сергєєва Н.В. Дизайн як методологія. *Вісник ХДАДМ*. 2020. № 3. С. 35–41.
6. Чуприна Н.В. Особливості процесу дизайну костюма. *Вісник ХДАДМ*. 2008. С. 160–166.
7. Чуприна Н.В. Методологія сучасних наукових досліджень з дизайну: навчальний посібник. Київ: КНУТД, 2011. 266 с.
8. Leach R., Fox S. *The Fashion Resource Book: Research for Design*. London: Thames & Hudson, 2014. 208 p.
9. Leventon M. *Artwear: Fashion and Anti-Fashion*. London: Thames & Hudson, 2005. 160 p.
10. Quinn B. *The Fashion of Architecture*. UK: Bloomsbury Academic, 2003. 254 p.
11. Troy N.J. *Couture Culture: A Study in Modern Art and Fashion*. Mass.: MIT Press, 2003. 438 p.

REFERENCES

1. Holovchanska Ye.O. (2021) *Dyzain zhinochoho odiahu promyslovoho vyrobnytstva: kompozytsiini zasoby ta metody formoutvorennia*. [Design of women's clothing for industrial production: compositional means and methods of shaping] dys. ...kand. myst: 17.00.07 / KNUTD. Kyiv. 462 s. [in Ukrainian].
2. Ieremenko I.I. (2009) *Osoblyvosti formuvannia khudozhnoho obrazu v suchasnomu dyzaini kostiuma*. [Features of the formation of an artistic image in modern costume design] *Visnyk KhDADM*. № 5. S. 69 – 76. [in Ukrainian].
3. Lahoda O.M. (2007) *Khudozhno-obrazni osoblyvosti kostiuma v dyzaini odiahu kintsia XX – pochatku XXI stolittia*. [Artistic and figurative features of the costume in the design of clothing of the late XX – early XXI century]: dys. ... kand. mystetstvoznavstva : 17.00.07 / Kharkivska derzh. akademiia dyzainu i mystetstv. Kharkiv. 275 s. [in Ukrainian].
4. Kolosnichenko M.V., Protsyk K.L. (2011) *Moda i odiah. Osnovy proektuvannia ta vyrobnytstva odiahu*. [Fashion and clothing. Fundamentals of design and production of clothing] navch. posib. Kyiv: KNUTTD. 238 s. [in Ukrainian].
5. Serheieva N.V. (2020) *Dyzain yak metodolohiia*. [Design as a methodology]. *Visnyk KhDADM*. №3. S. 35–41. [in Ukrainian].
6. Chuprina N.V. (2008) *Osoblyvosti protsesu dyzainu kostiuma*. [Features of the costume design process]. *Visnyk KhDADM*. S. 160–166. [in Ukrainian].
7. Chuprina N.V. (2011) *Metodolohiia suchasnykh naukovykh doslidzhen z dyzainu*. [Methodology of modern scientific research in design]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: KNUTD. 266 s. [in Ukrainian].
8. Leach R., Fox S. (2014) *The Fashion Resource Book: Research for Design*. London: Thames & Hudson. 208 p.
9. Leventon M. (2005) *Artwear: Fashion and Anti-Fashion*. London: Thames & Hudson. 160 p.
10. Quinn V. (2003) *The Fashion of Architecture*. UK: Bloomsbury Academic. 254 p.
11. Troy N.J. (2003) *Couture Culture: A Study in Modern Art and Fashion*. Mass: MIT Press. 438 p.